

Rom for alle?

Bjørnar Olsen
Sjefredaktør

Samtidig som ESA forbereder sak mot Norge for deres behandling av ELTE-studentene, etablerer University of Roehampton et studium de mener tilsvarer det norske profesjonsstudiet i psykologi.

NYLIG INNLEDET EFTA Surveillance Authority (ESA) en formell sak mot Norge på bakgrunn av klager fra psykologikandidater fra ELTE-universitetet i Ungarn (se også juliutgaven av Psykologtidsskriftet). Brevet fra ESA er på 34 tettekskrevne sider, med 219 nummererte avsnitt og 87 fotnoter som viser til andre saker, lovverk, avisoppslag og utredninger. Det som følger er derfor et riss av brevets momenter, ikke nødvendigvis en presis gjengivelse av dets innhold, mulige fortolkninger og implikasjoner.

Likeverdige

ESA skriver at selv om utdannelsene i Norge og Ungarn er av ulik lengde, sikter begge mot å utdanne kliniske psykologer klare til å gå inn i kliniske posisjoner. De anser det faglige overlappet å være tilstrekkelig til at utdannelsene må anses som likeverdige, og selv om de anerkjenner at den norske utdannelsen både er lengre og inneholder mer klinisk praksis, peker de på at heller ikke norskutdannede profesjonsstudenter har fulle rettigheter som behandlere når de trer inn i spesialisthelsetjenesten. For det er en rekke oppgaver, slik som diagnoser, hvor de ferske psykologene er avhengig av godkjenning fra spesialist. ESA mener også at kravet om veiledet praksis for de ungarske psykologene etter utdanning er sterkt overvurdert av norske myndigheter: Veiledningen er ganske enkelt en formell, institusjonell kontroll, ikke en ledet aktivitet. Norge har derfor overvurdert norske psykologers uavhengighet, og undervurdert ungarske psykologers selvstendighet.

ESAs konklusjon er at begge utdannelsene legger til rette for at man kan begynne i psykologrollen etter endt utdanning, mens den videre yrkesmessige utviklingen som psykolog er knyttet til arbeidslivet. Dette underbygges også ved at veiledningskravene er knyttet til arbeidslovgivning, ikke helselovgivning, skriver ESA. Kort sagt virker ESAs forståelse å være: Begge utdannelsene er like i den forstand at den gjør deg klar til å ta fatt på jobben som psykolog. Så vil arbeidslivet bringe deg videre. Og i arbeidslivet utfører psykologer fra begge land arbeidsoppgaver som gjør at profesjonene, sett i lys av EU-direktivene, må forstås som å være den samme.

Fri flyt

Den som har fulgt Brexit-forhandlingene, vil kjenne igjen EUs ståsted i ESAs brev: Utenforland (som Norge og kanskje Storbritannia) må godta fri flyt av varer, tjenester, mennesker og kapital (i tillegg til å godta at EUs lover regulerer dette) hvis landet skal få tilgang til det indre markedet. Det er EØS-avtalen i et nøtteskall.

Når norske myndigheter strammer inn på godkjenningen, skyldes dette ifølge ESA det store antallet norske studenter som tar psykologiutdannelsen i utlandet

Samtidig inneholder brevet avsnitt som sier at selv om Norge må anerkjenne de ungarske psykologenes kvalifikasjoner, har de rett til å innføre kompenserende tiltak siden utdannelsen er ett år kortere. Norges brudd med sine forpliktelser knyttes her til at de i lang tid ikke har klart å formidle hvilke kompenserende tiltak de krever, og at de for enkelte har innført nye krav i etterkant av at de var i gang med tilpasningsperioden sin. I brevet står det også at de som søker om godkjenning, i prinsippet skal få valget mellom en tilpasningsperiode opp til tre år eller en egnethetstest.

Norge kan heller ikke påberope seg et direktiv som holder helsetjenester utenfor kravet om fri flyt av varer, tjenester, mennesker og kapital. Begrunnelsen er at det ikke finnes noen spesifisert liste over aktiviteter reservert for profesjonen psykolog her til lands, men at psykologer kan jobbe med en rekke oppgaver; alt fra diagnoser og behandling til forebygging og helsefremmende arbeid. På sitt vis speiler dette forarbeidet til lov om psykologers rettigheter og plikter (se Psykologtidsskriftet 1/1966), hvor vi kan lese «Det skulle ellers uten nærmere begrunnelse være klart at det er vesentlig lettere å gjennomføre en autorisasjonsordning med hensyn til tittel enn med hensyn til yrkesutøving.» Her heter det også at autorisasjon må kunne gis til personer som har godtgjort nødvendig kyndighet, noe som særlig antas «å ville omfatte psykologer med utdanning fra utlandet.»

Antall, ikke pasientsikkerhet

Det virker ikke som at norske myndigheter har vært bekymret for de ungarskutdannede psykologikandidatenes kompetanse, påpeker ESA. Kandidatene har arbeidet i klinikk, under veiledning og uten klager. Pasientsikkerheten er derfor ivaretatt. Når norske myndigheter strammer inn på godkjenningen, skyldes dette ifølge ESA det store antallet norske studenter som tar psykologiutdannelsen i utlandet. I den forbindelse er det verdt å merke seg at ESA for tiden også vurderer andre, lignende klager knyttet til norske myndigheters nye praksis fra personer med psykologiutdanning fra land som Polen, Spania, Litauen og Nederland.

Flere studieplasser gir også et press på praksis- og utdanningsstillinger for helseprofesjonene. Sommeren 2016 fortalte utdanningsleder Trine Waaktaar ved Psykologisk institutt i Oslo om vansker med å skaffe praksisplasser for sine studenter. Og i Helsedirektoratets forslag til kompenserende tiltak for ELTE-kandidatene, pekes det på at det vil være utfordrende å finne nok praksisplasser for kandidatene (en første oversikt antas å være på plass i overgangen august/september). Og på forsiden av Dagens Næringsliv 10. juli leser vi at unge leger utdannes til ledighet. Kun hver tredje søker til begynnerstillingene (LIS1-stillinger) fikk tilbud om jobb. Det var 1278 søkere. 824 endte uten tilbud. Ikke alle mener dette er problematisk: Helse- og omsorgsdepartementet sier det er helseforetakenes behov som regulerer antall begynnerstilling, og at de legene som ikke får slike stillinger, må bruke kompetansen sin i en annen legejobb.

Kanskje er situasjonen annerledes for legene, da nær halvparten av norske medisinstudenter tar sin utdanning i utlandet. Kunnskapsdepartementet er også i gang for å se på hvordan disse studentene kan få relevant praksis i det norske helsevesenet alt under utdanningen. For erfaring fra Norge virker å være viktig: Der norskutdannede leger utgjorde 30 prosent av søkerne til begynnerstillingene, stakk de av med rett over halvparten av disse, trolig fordi de har arbeidserfaring som student med lisens. «Jeg tror også at folk kan tenke seg enda mer om før de velger studium, og da særlig de som utdanner seg i utlandet», uttalte helsedirektoratets Karin Straume til DN i den forbindelse.

Tilpasset

Samtidig som norske myndigheter ønsker å legge til rette for at utenlandsstudentene i medisin skal få relevant praksis her til lands, ser vi at utenlandske studiesteder tilpasser seg norske krav. Fra høsten 2018 tilbyr Across the Pond i samarbeid med University of Roehampton i London et studium de hevder er «så å si tilsvarende det norske profesjonsstudiet i psykologi.» Slik vil de både «hjelp ambisiøse norske studenter, og også Norge som ønsker at alle kommuner skal ha offentlig ansatte psykologer innen 2020.»

Første del av studiet er en 3-årig bachelor i psykologi, og gitt at du har gode nok karakterer kan du gå videre med et treårig «Doctorate of Clinical Psychology». Disse tre årene beskrives som «eksklusiv for norske studenter» og er ment å dekke de nødvendige fagene for godkjenning som psykolog i Norge (de har også en ettårig tilleggsmodul med fag som gjør at du kan virke som psykolog i Storbritannia). Rett nok tar de forbehold om at Helsedirektoratet ikke godkjenner en utenlandsk utdanning på forhånd, men de har «god tro på at dette skal bli godkjent i Norge, selv om det ikke kan garanteres».

På nettsidene er praksisdelen av utdannelsen mindre konkret beskrevet enn faginnholdet. Men det skisseres kort at de tre siste årene vil inneholde mange praktiske fag innen rådgiving og terapi. Og i Universitetsavisa 19. februar kan vi lese at en delegasjon fra nettopp University of Roehampton besøkte NTNU for å få kunnskap om studiemodellen og terapiopplæringen ved klinikkene på Institutt for psykologi. Den norske utdanningsmodellen følges altså tett både av utenlandske tilsynsmyndigheter og utdanningsinstitusjoner.